

Kargın, H. H. (2024). Wittgenstein ve dilin resim teorisi. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 357-372.

WITTGENSTEIN VE DİLİN RESİM TEORİSİ

Hasan Hüseyin KARGIN*

Öz: Kant'ın eleştiri felsefesi sonrası geleneksel metafizik başta olmak üzere tüm felsefe yapma biçimleri ters yüz oldu. Hegel'in son bir gayretle Kant'ın yıktığı geleneksel yapıyı ayağa kaldırma gayreti de sonuç vermedi. Frege yeni bir felsefe yapma biçimi keşfetti ve adına dil felsefesi denildi. Artık felsefenin sorun alanı ne arke, ne Tanrı ne de varlıktı. Felsefenin sorunları dilin sorunlarıydı ve dil doğru analiz edilebilirse felsefenin sorunlar da ortadan kalkacaktı. Wittgenstein'in yapmak istediği dile sınır çizmek, dile getirilebilir olan ile dile getirilemez olanı ayırmaktı. Metafizik önermelerin nesnel gerçekliği olmadığından dile getirilemezdi ve olgular gerçek olduğundan dile gelebilirdi. Düşünür böylesi bir durum için hakkında konuşulmadığında susmalı tavsiyesinde bulunur. Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus* (TLP)'de dünya, dil ve düşünce arasındaki irtibatı ya da ilişkiyi ortaya çıkarma amacındadır. İfade ettiğimiz önermeler anlamlı olmalı, olguların toplamından oluşan dünyayı resmetmelidir. Resim, bir olguyu tıpatıp aktaran, onun tıpatıp benzeri değildir, çünkü o zaman resim değil, kopyası olurdu. Benzer şekilde resim olgudan farkı olmamalıdır, o zaman resim değil başka bir durum olurdu. O halde resim bir olguyu izdüşüm olarak yansıtmalı, olgu ile önerme arasında açık ve güçlü bir anlam bağı olmalıdır. Önermeler gerçekliğe dayanmalı, olgu durumlarını birebir izdüşüm olarak göstermelidir. Önermeler olgu durumlarını iki biçimde ortaya koyarlar: Tasvir ederek ve temsil ederek. Bir önerme yapısı itibarıyla, dilin ifade imkânı ölçüsünde bazen temsil edilir, bazen de temsil edilmesine dil imkân vermeyince tasvir ederek resmedilir.

Anahtar Kelimeler: Önerme, dil, resim, temsil, tasvir, olgu durumları.

WITTGENSTEIN AND THE PICTURE THEORY OF LANGUAGE

Abstract: After Kant's philosophy of criticism, all forms of philosophising, especially traditional metaphysics, were turned upside down. Hegel's last effort to revive the traditional structure destroyed by Kant did not yield any results. Frege discovered a new way of doing philosophy and called it the philosophy of language. The problem area of philosophy was no longer the arche, God or being. The problems of philosophy were the problems of language, and if language could be analysed correctly, the problems of philosophy would disappear. What Wittgenstein wanted to do was to draw a boundary to language, to separate what could be expressed from what could not be expressed. Metaphysical propositions could not be expressed because they had no objective reality, and facts could be expressed because they were real. For such a situation, the thinker advises to remain silent when one cannot speak about it. In *Tractatus Logico-Philosophicus* (TLP), Wittgenstein aims to reveal the connection or relationship between the world, language and thought. The propositions we express must be meaningful, they must paint a picture of the world consisting of the sum of phenomena. A picture is not an exact analogue of a phenomenon, because then it would not be a picture but a copy. Similarly, a picture should not be different from a phenomenon, for then it would not be a picture but another situation. Therefore, a painting should reflect a phenomenon as a projection, and there should be a clear and strong meaning connection

*Dr., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, e posta: karginhasanhuseyin5@gmail.com

 ORCID ID: 0000-0002-7085-5261

between the phenomenon and the proposition. Propositions must be based on reality, they must show factual situations as projections. Propositions present phenomena in two ways: Describing and representing. A proposition is sometimes represented to the extent of the expressive possibilities of language, and sometimes it is pictured by depicting when language does not allow for representation.

Keywords: Proposition, Language, Picture, Representation, Depiction, Fact States.

İnsan dil ile yaşayan, dilde yaşayan ve dile var olan yegâne varlıktır. İnsan, varlığı ancak dile temaşa edebilir, ancak dil sayesinde varlıkla irtibat kurabilir ve ancak dil varlığın kapısını aralayabilir.

“Dünyası olan biricik canlı insandır. Hayvanın bir yaşama çevresi vardır, fakat bir dünyası yoktur. Çünkü hayvanın bir dili yoktur. Dil, insan için dünyanın başka hiçbir canlının deneyimlemediği bir dünya olarak mevcut olmasının koşuludur. Dil, her tür insan deneyiminin biricik a priori’sidir ve insani deneyime kendine özgü karakteristiğini veren şeydir” (Altuğ, 2013, s. 7).

Platon’un *Kratylos* diyalogundan beri dil, filozofların gündeminde olmuştur. Kant öncesi felsefede hazır, orada, mevcut bir varlık anlayışı söz konusudur. Kişiye düşen görev mevcut varlığa yönelmeli, doğuştan yüklü olan bilgiyi varlık ile eşleştirme gayreti gütmelidir. Hakikatin insanın dışında oluşu ve onu arayışa tüm ruhuyla yönelmesi, doğuştan verili olan bilgiyle verilmeyeni bulma gayreti bilgelik arayışı olarak telakki edilmiştir. Bu arayış serencamında dil, bir vasıtaadır. İnsan akıllı bir varlıktır ve içinde yaşadığı dünyada kadim, ilahi yasalar yürürlüktedir. Descartes’a göre dil Dil, varlık alemi içinde koşabilme yeteneği olan insana verilmiş özel bir armağandır ve görevi ruhta bulunan hakikat nüvesini kelimelerle ifade etmek, dışarı çıkarmak, söze dökmek, suret ile nesne arasında bir köprü kurmaktır.

“Descartes’ın dilin sadece insana has bir meleke olduğu vargısının temelinde, şüphesiz ki yeryüzündeki varlıklar arasında “idealar”ın bir tek insanda bulunduğu kabulü yatmaktadır. Descartes’in felsefesi açısından düşünce ve dil insanda, maddi ve biyolojik evrimin bir ürünü değildir; insanın bir akıllı ruh ile yaratılmış olduğunun tezahürleridir. İdealar akıllı ruhta fitratı/tabiatı icabı bulunduğu gibi, dil de insanda fitri bir melekedir. Tecrübenin ve öğrenmenin işlevi sadece bu potansiyeli fiili hale dönüştürmekten ibarettir (Altınörs, 2015, s.45).

Kant’ın “fenomen” ile “numen” ayrımı ve antinomiler olarak adlandırdığı *Tanrı, Ruh, Evren* üçlüsü hakkında bilgimizin imkansızlığını iddia etmesi, kadim varlık ve bilgi anlayışı ters yüz etmiştir. Metafizik bilginin imkansızlığı, dünyayı kendinde olduğu haliyle bilmenin imkansızlığı, Kant’ın tabiriyle “kendinde şey”in bilinmezliği felsefede büyük sarsıntılara neden olmuş, Batı metafizik geleneği büyük bir krizle karşı karşıya kalmıştır. David Hume’un *İnsan Doğası Üzerine Bir İnceleme* adlı eserinde ortaya koymaya çalıştığı duyu veri girişleri ve bunların işlenmiş hali olan düşüncelerden (izlenimler ve ideler) başka bilgimizin olamayacağı yönlü iddia en büyük tesirini aydınlanmanın sembol isimlerin olan Kant’ta gösterecektir.

Kant sonrası tuz buz olan metafizik Hegel (1770-1831)’in son bir gayretiyle yeniden canlanmaya başlasa da Hegel sonrası daha büyük bir sarsıntı geçirmiş, bir tarafta Nietzsche (1844-1900) gibi Batı metafizik geleneğine toptan savaş açan bir filozof zuhur ederken, diğer taraftan Karl Marks (1818-1883) gibi toplumcu radikaller meydana çıkmıştır. Yeni bir felsefe yapma arayışı kendini Wismar’lı bir matematik- mantıkçı olan Gottlob Frege (1848-1925)’de

bulacak, adına “*Dil Felsefesi*” denen bu yeni felsefe yapma biçimi Kant’ın yıktığı yapının küllerinden doğacaktır. Descartes ile başlayan kesinlik arayışı Frege ile devam edecek, dilde ve anlamda kesinlik beklentisi dil felsefesinin ana meselesi olacaktır. Frege, dildeki bulanıklığı, çok anlamlılığı, dilsel müphemiyeti ortadan kaldırma ve açık, kesin ve kolay bir dil kurmayı hedeflemiştir.

“Frege, XX. yüzyıl felsefesinin önemli filozoflarından; dil felsefesini başlatmıştır. Frege, dil felsefesini ilk felsefeyle özdeş saymıştır. Ona göre dil felsefesi epistemolojiden de ontolojiden de önce gelir. Böylece Frege, felsefede bir devrim yapmıştır. Alman filozof, anlam teorisini, ilk felsefenin temeli ve paradigması gibi görmüştür; anlam konusunda bilimsel ve sistematik bir teori oluşturmak için izlenecek yolu göstermiştir. Frege, hiçbir zaman doğal bir dil teorisi ortaya koymak istemedi; doğal dillerin anlatım fonksiyonlarına ilişkin ilkeleri aydınlatmayı da düşünmedi. Frege’nin asıl projesi başkaydı. Bu proje matematik bilginin temellerini ve epistemolojik statüsünü belirlemek için aksiyomlar bulmaktı; diğer bir deyişle aritmetiği mantığa dayandırmaktı (Özcan, 2014, s.39).

Wittgenstein, çokça etkilendiği Frege’den ilhamla önerme-olgu durumu tekabüliyetine önem vermiş ve bu uyumu dile getiren resim kuramını geliştirmiştir. Wittgenstein’in amacı asırlardan beri süregelen ve üzerinde bir türlü ittifaka varılmayan felsefe sorunlarını çözmek ve felsefeyi olguların açıklanmasında kullanılan bir ifade biçimi olarak veya aracı olarak görmektir. Düşünür bu amaçla hayattayken yayınlanan ilk ve tek eseri olan TLP’yi kaleme alır. Bu makalenin amacı filozofun birinci dönem felsefesi olan dilin resim teorisini ele almaktır.

1) **Tractatus**

Wittgenstein, Tractatus’un önsözünde, yazdığı kitabı benzer şeyleri düşünmüş birinin anlayacağını, öğretici bir kitap olmadığını, anlayarak yani sabırla okunması gerektiğini belirtir. Kitabın konusunun felsefe sorunlarını ele almak olduğunu, bu sorunların ortaya çıkış nedenlerinin dilin mantığının yanlış anlaşılması olduğunu söyler:

“Kitap felsefe sorunlarını ele alıyor ve -sanıyorum- gösteriyor ki, bu sorunların soru olarak ortaya çıkmaları, dilimizin mantığının yanlış anlaşılmasına dayanır. Kitabın bütün anlamı, şuna benzer bir sözde toplanabilir: Söylenebilir ne varsa açık söylenebilir; üzerine konuşulmayan konusunda da susmalı. Kitap böylece, düşünceye bir sınır çizmek istiyor, ya da daha çok- düşünmeye değil, düşüncelerin dile getirilişine: çünkü düşünmeye bir sınır çizmek için bu sınırın iki yanını da düşünebilmemiz gerekirdi (yani düşünölmeye elvermeyi düşünöbilmemiz gerekirdi) (TLP, Önsöz, s.11-13).

Düşünür, Tractatus’un amacının düşünmeye ya da düşüncelerin dile getirilişine sınır çizmek olduğunu yazar. Fakat filozofa göre düşünceye sınır çizmek mümkün değildir. Çünkü düşünceye sınır çizmek demek, sınırın öbür yanını da görmeyi gerektirir. Yani düşünölemeyenin sınırına ulaşmalı, düşünölebilenin sonuna varmalı, düşünölen ile düşünölmeyeni birbirinden ayırmalıdır ki bu imkânsız bir durumdur. Çünkü düşünölemez olanı düşünemeyiz. Bu durumda sınır düşünceye değil, dilin içine çizilecektir. Dil sınırının dışında kalan yani ifade edilemeyen anlamsızdır, saçmadır. Wittgenstein, eserinin ortaya çıkışında Gottlob Frege (1848-1925) ve Bertrand Russell (1872-1970)’in katkılarına olan

minnet duygusunu dile getirir. Yazdıklarının kesin ve mutlak doğru olduğunu, artık felsefe sorunlarını çözdüğünü, bundan sonrası için farklı bir evrenin başladığını söyler (TLP, Önsöz).

Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*'u ilk olarak 1921 yılında Almanca olarak yayımlamıştır. Bu eser geçtiğimiz yüzyıla damga vuran bir eser olmuştur. *Tractatus*'un yapısı, onun içsel özünü temsil etme iddiasındadır. Eser, yedi temel önerme etrafında inşa edilmiştir ve 1-7 doğal sayılarıyla numaralandırılmıştır. Eserdeki diğer tüm önermeler bu yedi temel önermeye bağlı ondalık alt sayılarla numaralandırılmıştır. Mesela paragraf 1.1, önerme 1'in bir başka ayrıntılandırmasıdır, 1.22 ise 1.2'nin ayrıntılandırmasıdır. Eser böylesi bir sistematik plan dahilinde kurgulanmıştır (Stanford Encyclopedia of Philosophy, Ludwig Wittgenstein). Yedi temel önerme ise:

- 1) Dünya olduğu gibi olan her şeydir.
- 2) Olduğu gibi olan, olgu, olgu bağlamlarının öyle varolmasıdır.
- 3) Olguların mantıksal tasarımı, düşüncedir.
- 4) Düşünce anlamlı tümcedir.
- 5) Tümce, temel tümcelerin doğruluk işlevidir
- 6) Önerme ve doğruluk
- 7) Üzerine konuşulamayan konusunda susmalıdır (TLP, 1-7 önermeler).

Wittgenstein, *Tractatus*'ta dünya, düşünce ve dil ilişkisini mantıksal bir dizge içinde serimler. Dünya, anlamlı bir önerme olan düşünce tarafından temsil edilir, çünkü bunların hepsi -dünya, dil ve düşünce- aynı mantıksal formu paylaşır. Dolayısıyla, düşünce ve önerme olguların resimleri olabilir. Wittgenstein, dünyayı nesnelere oluşan, geleneksel, atomistik bir yapıda olduğu anlayışından ziyade olgulardan oluşmuş olarak görür. Olgular, var olan durumlardır ve olgu durumları da nesnelere kombinasyonlarıdır. Nesnelere mantıksal, içsel özelliklerine göre birbirleriyle birleşirler. Yani, bir nesnenin içsel özellikleri diğer nesnelere bir araya gelme olasılıklarını belirler; bu onun mantıksal biçimidir. Dolayısıyla, nesnelere bir araya gelmesinden oluşan durumların doğası gereği karmaşıktır. Var olan durumların başka türlü olması da mümkündür. Bu, durumların ya fiili ya da mümkün olduğu anlamına gelir. Gerçekliğin bütünü oluşturur, fiili ve olası durumların toplamıdır. Dünya tam olarak var olan durumlardan ibarettir (Stanford Encyclopedia of Philosophy, Ludwig Wittgenstein) ve (Soykan, 2016, s.71-86).

Wittgenstein'in düşünceye ve oradan da dile geçişi düşüncelerin ve önermelerin birer resim olduğu şeklindeki ünlü fikrinin yardımıyla gerçekleşir. Resim gerçekliğin bir modelidir (TLP, 2.12). Resimler, birlikte resmi oluşturan unsurlardan oluşur. Her bir öge bir nesneyi temsil eder ve resimdeki öğelerin kombinasyonu, bir durumdaki nesnelere kombinasyonunu temsil eder. Resmin mantıksal yapısı ister düşüncede ister dilde olsun, resmettiği durumun mantıksal yapısıyla izomorfiktir. Daha incelikli olan ise Wittgenstein'in bu yapının resim (düşünce, önerme) ve durum tarafından paylaşılma olasılığının resimsel form olduğu yönündeki kavrayışıdır. Bir resim gerçekliğe bu şekilde bağlanır; ona doğru uzanır (TLP, 2.1511). Bu, resmin neyi resmedebileceğinin ve aynı zamanda neyi resmedemeyeceğinin ya da kendi resimsel formunun anlaşılmasına yol açar.

“Mantıksal uzama sıkıca yerleştirilmiş şey-durumları mozaik olarak dünyanın yapısal özelliklerini belirledikten sonra Ludwig Wittgenstein, dünyanın herhangi bir sembolik temsilde zorunlu olarak neyin içerildiğini çözümlenmeye başlar. Temel soru şudur: Dünyanın olması gerektiği şey buyusa, dünyayı uygun biçimde temsil edebilmesi için dilin olması gerektiği şey nedir?” (Utku, 2014, s.73).

Wittgenstein'a göre "olguların mantıksal resmi düşüncedir" (TLP, 3). Wittgenstein dile geçerken önermeler için anlamlandırma olanaklarını araştırmaya devam eder. Frege ve Russell'ın ruhuyla mantıksal analiz, Wittgenstein'ın sisteminin inşasını gerçekleştirmek için mantıksal kalkülüsü kullanmasıyla çalışmaya rehberlik eder. Yalnızca önermenin bir anlamı vardır; yalnızca önerme bağlamında bir adın anlamı vardır (TLP, 3.3) diyerek okuyucuya duyusal dil için iki koşul sunar. Birincisi, önermenin yapısı mantıksal formun kısıtlamalarına uygun olmalıdır ve ikincisi, önermenin öğeleri referansa sahip olmalıdır. Bu koşulların geniş kapsamlı sonuçları vardır. Analiz, bir ismin (basit) bir nesne için ilkel bir sembol olmasıyla sonuçlanmalıdır. Dahası, mantığın kendisi bize söylenebilecek şeylerin yapısını ve sınırlarını verir. Bir önermenin genel biçimi şudur: durum böyledir (TLP, 4.5) ve her önerme ya doğrudur ya da yanlıştır. Önermelerin bu iki kutupluluğu, doğruluk-işlevsel operatörleri kullanarak atomik önermelerden daha karmaşık önermelerin oluşturulmasını sağlar. Wittgenstein, Tractatus'ta, Frege'nin mantığının doğruluk tabloları olarak bilinen formda canlı bir sunumunu sağlar. Bu, geriye dönüp tüm önermeleri atomik parçalarına ayırmak için bir araç sağlar, çünkü kompleksler hakkındaki her ifade, onları oluşturan parçalar hakkındaki bir ifadeye ve kompleksleri tamamen tanımlayan önermelere analiz edilebilir (TLP, 2.0201). Daha sonra doğruluk fonksiyonunun genel formunu vererek daha da derinlere iner. Bu form, bir biçimsel işlem ve bir önermesel değişken kullanır. Wittgenstein'ın herhangi bir önermenin mantıksal işlemlerin temel önermelere art arda uygulanmasının sonucu olduğu iddiasını temsil eder. Dünya-düşünce-dilinin bu analizini geliştirdikten ve önermenin tek bir genel biçimine dayandıktan sonra, Wittgenstein artık tüm anlamlı önermelerin eşit değerde olduğunu iddia edebilir. Daha sonra, etik, estetik ve metafiziğin söylenebilir önermeler alanını dışarıda bırakarak, yolculuğu neyin söylenebileceği (ya da söylenemeyeceği) ve neyin söylenmesi (ya da söylenmemesi) gerektiği ile ilgili uyarı ile sonlandırır (Erdem, 2007, s. 93-101).

"Tractatus'un resim teorisinin amacı, geniş anlamda ifade etmek gerekirse, önermelerin doğaları gereği temsili olduklarını ve yerine geçme ya da vekalet etme tarzında değil, resimler tarzında temsili olduklarını kabul edilebilir kılmaktır. Bu yüzden Tractatus'ta temsile ilişkin genel ilkeleri belirlemeye yönelik değiniler, tamamen resim ve onun resimlediği şey arasındaki bağıntıyı sorunlaştırır ve bu çözümlenmelerle ulaşılan sonuçlar daha sonra önermenin gerçekliği resimlediği tezinin temellendirilmesinde kullanılır: Temel iddia, düşüncelerin ve önermelerin gerçekliğin resimleri olduğudur" (Utku, 2014, s.75)

Wittgenstein'ın Tractatus'ta felsefi bir sistemi mantıksal olarak inşa etmesinin bir amacı vardır: dünyanın, düşüncenin ve dilin sınırlarını bulmak. Başka bir deyişle, anlam ve saçmalık arasında ayırım yapmak. Düşünür, bir önermenin anlamlı olmasının koşullarını araştırmış, temsil ya da resimleme olasılığına dayandığı görmüştür (Rosenberg, 1968, s. 18-30).

İsimler bir referansa ya da anlama sahip olmalıdır. Ancak bunu yalnızca mantıksal form tarafından bir arada tutulan bir önerme bağlamında yapabilirler. Buradan, yalnızca resmedilebilen olgusal durumların anlamlı önermelerle temsil edilebileceği sonucu çıkar. Bu, söylenebileceklerin yalnızca doğa bilimlerinin önermeleri olduğu anlamına gelir ve dilde yapılan ve kullanılan çok sayıda ifadeyi anlam alanının dışında bırakır. Wittgenstein'a göre mantığın kendi önermeleri vardır. Bunlar durumları temsil etmez ve mantıksal sabitler nesnelere temsil etmez. Gerçekliği mantık temsil edemez.

“Tümce, bütün gerçekliği ortaya koyabilir, ama gerçekliği ortaya koyabilmek için onunla ortaklaşa sahip olması gerekeni ortaya koyamaz -mantıksal biçimi. Mantıksal biçimi ortaya koyabilmek için kendimizi tümceyle birlikte mantığın dışına çıkarabilmemiz gerekirdi, yani dünyanın dışına. Tümce mantıksal biçimi ortaya koyamaz; o, onda yansır. Dil, onda yansıyanı, ortaya koyamaz. Dilde kendini dile getireni, biz onunla dile getiremeyiz. Tümce gerçekliğin mantıksal biçimin gösterir. Onu serimler” (TLP, 4.12, 4.121).

Bu tesadüfi bir düşünce değildir; tam da anlamın sınırları mantığa dayandığı için temeldir. Mantığın önermeleri olan totolojiler ve çelişkiler, dilin ve düşüncenin, dolayısıyla da dünyanın sınırlarıdır. Açıktır ki, o halde, hiçbir şeyi resmetmezler ve bu nedenle bir anlamları yoktur. Wittgenstein’in ifadesiyle anlamsızdırlar. Anlamı olan önermeler iki kutupludur; doğruluk tabloları tarafından çizilen doğruluk koşulları içinde yer alırlar. Ancak mantık önermelerinin kendileri gerçekliğin resimleri değildir... çünkü biri her olası duruma izin verirken, diğeri hiçbirine izin vermez (TLP, 4.462). Gerçekten de totolojiler ve çelişkiler anlamsızdır, yalnızca sembolde doğru (ya da yanlış) olarak kabul edilir ... ve bu gerçek kendi içinde tüm mantık felsefesini içerir (TLP, 6.113).

Wittgenstein’a göre anlamsız olma özelliği yalnızca mantığın önermeleri için değil, matematik ya da temsil eden resimlerin resimsel biçimi için de geçerlidir. Bunlar, totolojiler ve çelişkiler gibi, kelimenin tam anlamıyla anlamsızdır, hiçbir anlamları yoktur. Wittgenstein, anlamsız önermelerin ötesinde ya da dışında, anlam taşımayan bir başka önerme grubunu tanımlar: saçma önermeler. Anlamsızlığın aksine saçma, bir önerme anlamdan daha da radikal bir şekilde yoksun olduğunda, anlamın sınırlarını aştığında karşımıza çıkar. Bazı anlamsız önermeler bariz bir şekilde görülebilirken, diğerleri anlamlı görünmektedir ve yalnızca resim teorisine uygun olarak yapılan analiz onların anlamsızlığını ortaya çıkarabilir. Sadece dünyanın içinde olanlar tanımlanabildiğinden, limit kavramı ve limit noktalarının kendileri de dahil olmak üzere dışında olan her şeyin anlamlılığı reddedilir. Geleneksel metafizik ve dünyayı bir bütün olarak yakalamaya çalışan etik ve estetik önermeler de solipsizmdeki hakikat gibi, özne kavramı da dışlanır, çünkü o da dünyanın içinde değil, sınırındadır. Bununla birlikte Wittgenstein, duyu sınırları içinde olmayan her şeyi unutulmaya terk etmez. Söyleme ile gösterme arasında bir ayrım yapar. Gösterilebilen şey söylenemez yani söylenebilir (duyusal) önermeler halinde formüle edilemeyen şey ancak gösterilebilir (Rosenberg, 1968, s. 18-30). Bu, örneğin, kendilerini (olumsal) önermeler biçiminde, sembolizmde ve mantıksal önermelerde gösteren dünyanın mantıksal biçimi, resimsel biçimi vb. için geçerlidir. Felsefenin söylenemez (metafizik, etik, estetik) önermeleri bile bu gruba aittir. Wittgenstein son olarak bunları kelimelere dökülemeyen şeyler olarak tanımlar. Kendilerini açığa vururlar. Onlar mistik olan şeydir (TLP, 6.522).

“Anlaşılır dil ve anlamsız sözde önermeler arasındaki ayrım direkt olarak Wittgenstein’in temsil anlayışından türetilir. Bir önerme diye düşünür Wittgenstein, şey durumlarının mevcudiyetini ve yokluğunu temsil eder; nesnelere belli bir şekilde bir araya getirildiğini ve diğer şekillerde bir araya getirilmediklerini söyler. Dolayısıyla, ona göre dilin anlaşılır bir şekilde kullanımı-yani “söylenebilen”- “doğa bilimlerinin önermeleri (TLP, 6.53) ile sınırlıdır. Bu sav, dilin sınırlarının nerede olduğuna ilişkin son derece radikal bir görüştür. Bu normalde anladığımızı düşündüğümüz önermelerin büyük bir bölümünü anlamsız olarak niteleyip bir kenara bırakmayı gerektirir ve normal şartlar altında anlamlı bir tartışmaya

konu olabileceğini düşündüğümüz pek çok mesele hakkında herhangi bir kelam etmenin imkansızlığını ortaya koyar” (Child, 2024, s.110).

2) Wittgenstein ve Felsefe

Fransız asıllı yazar Alain Badiou, “Wittgenstein’in Anti-Felsefesi” adlı eserinde:

“Felsefenin koşulları ya da şahit olduğu hakikatler her zaman çağdaştır. Bir filozof, yeni kavramları kendi zamanının kargaşasında inşa eder. Dikkati gevşediği, halihazırdakiyle yetinip yerleşik düzenin muhafazasına katkıda bulunduğu an, akademik bilgilerce emilip sindirilmek gibi, disiplinin geleceğine yönelik en büyük tehditle karşı karşıya kalacaktır. Anti-felsefe; bize bir filozofun, iktidarlar ve onlara hizmet edenler tarafından genellikle nefret edilen politik bir militan, en inanılmaz eserleri ortaya koyan bir yazar, hayatını bir adam ya da kadın uğruna altüst eden bir sevgili, bilimin en paradoksal açılımlarıyla haşır neşir bir bilgin olduğunu hatırlatır” (Badiou, 2022, s.7).

Wittgenstein’i bir “anti-felsefeci” olarak tanımlar. Badiou’ya göre Nietzsche, Wittgenstein ve Lacan 20. yüzyılın “anti-felsefecileridir (Badiou, 2022, s.15). Wittgenstein (TLP)’nin 4.003 numaralı önermesinden başlayarak felsefe hakkındaki kanaatini belirtir:

“Felsefe konularında yazılmış çoğunluk tümceler ve sorular yanlış değil, saçmadır. Bu yüzden de bu türden soruları hiçbir şekilde yanıtlamayız, ancak saçmalıklarını saptayabiliriz. Filozofların çoğunluk soruları ve tümceleri, dil mantığımızı anlamamamıza dayanır. (Bunlar, iyinin güzelden daha özdeş olup olmadığı türünden sorulardır.) Ve şuna da şaşmamalı ki, en derin sorunlar aslında hiç de sorun değildir” (TLP, 4.003).

Wittgenstein’in felsefeye bakışı böyledir. Bu durumda felsefe saçma ya da en iyi ihtimalle mantık yürüttüğümüzde anlamsız olmaktadır. Peki ama her durumda felsefe anlamsız olmaya mahkûm mudur? Metafiziğin, epistemolojinin, estetiğin ve etiğin geleneksel, hatta devrimci önermeleri mantıklı bir şekilde formüle edilemiyorsa, filozofun yapması gereken nedir? Bu iki sorunun yanıtı Wittgenstein’in felsefe tanımında bulunur: felsefe bir teori ya da doktrin değil, bir etkinliktir. Bir açıklama (düşüncelerin) ve daha da ötesi bir eleştiri (dil) etkinliğidir. Wittgenstein’in tanımıyla, filozofun rutin faaliyeti bu olmalıdır: mantıksal analizin sağladığı araçları kullanarak geleneksel filozofların düşüncelerine nerede yanlış yaptıklarını göstererek tepki vermek ya da yanıt vermek olmalıdır. Başka bir deyişle, onlara önermelerinin saçma olduğunu göstermektir.

“Bütün felsefe bir dil eleştirisidir” (TLP, 4.0031).

Wittgenstein’a göre tüm önermeler eşit değerdedir (TLP 6.4). Bu önerme üzerinde durulması gereken önemli bir ifadedir ve TLP’nin temel düşüncesidir de denebilir. Çünkü önermelerin değerini ölçmek için mantık ve sınır kavramını kullanır. Bununla birlikte, Tractatus’taki gerilimin en güçlü şekilde hissedildiği yer, önermelerin değerine ilişkin kısıtlamalardır. Tractatus tarafından kullanılan kavramların yani mantıksal ve felsefi kavramların, dünyaya ait olmadığı ve dolayısıyla anlamlı herhangi bir şeyi ifade etmek için kullanılamayacağı açıktır. Dil, düşünce ve dünya izomorfik olduğu için, mantıkta (yani dilde) dünyada şu vardır, bu yoktur demeye yönelik her girişim başarısız olmaya mahkumdur. Çünkü bu mantığın dünyanın, yani kendisinin sınırlarının dışına çıktığı anlamına gelir. Yani

Tractatus kendi sınırlarını aşmıştır ve saçma olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu gerilimin çözümü Wittgenstein'in Tractatus'un işlevini ifade etmek için merdiven metaforunu kullandığı son sözlerinde bulunur. Merdiven, üzerine tırmanmak için, dünyayı doğru bir şekilde görmek için kullanılmalıdır. Ancak daha sonra saçma olduğu kabul edilmeli ve atılmalıdır. Dolayısıyla konuşulamayan hakkında susmak gerekir (TLP, 7).

Wittgenstein, muğlak ve sıkı yazan bir düşünürdür. Eserleri sayfa sayısı olarak ince olmasına rağmen anlamsal veya yorumsal zorluklar had safhadadır (Hadot, 2011, s. 7-21). Araştırmamızın ana kaynağı olan Tractatus, yayımlanmasından bu yana geçen on yıllar boyunca, çeşitli genel yorum dalgalarından geçmiştir. Belirli bölümler etrafında dönen tefsirsel ve hermenötik meselelerin ötesinde yorum haritasını şekillendiren birkaç temel anlaşmazlık vardır. Bunlar Tractatus'un gerçekçiliği, saçma kavramı ve Tractatus'un kendisini okumadaki rolü ve Tractatus'un etik bir eser olarak okunması etrafında dönmektedir. Tractatus'un gerçekçiliği, yani nesnelere, durumların ve olguların bağımsız varlığını savunduğunu düşünen yorumlar vardır. Bu gerçekçiliğin dilbilimsel bir dönüşle elde edildiği tüm (ya da çoğu) yorumcular tarafından kabul edilmektedir, ancak bu dilbilimsel perspektif Tractatus'un başlangıcında ve metin boyunca devam ettiği görülen nesnelere dünyanın özünü oluşturur (TLP 2.021) temel gerçekçiliğe zarar vermez. Bu tür bir gerçekçilik aynı zamanda önermelerin temel iki kutupluluğunda da kendini gösterir. Benzer şekilde, resimleme ilişkisinin doğrudan bir okuması, nesnelere orada işaretler tarafından temsil edildiğini varsayar. Bu okumaların aksine, daha dilbilimsel yönelimli yorumlar sembolizme kavramsal öncelik verir. Gerçeklik önermelerle kıyaslandığında (TLP 4.05), gerçekliğin şeklini belirleyen önermelerin biçimidir (tersi değil). Her halükârda, Tractatus'taki gerçekçilik (gerçekçilik karşıtlığı) meselesi, dilin sınırları sorusunu ve daha özel olarak dilin ötesinde ne olduğu (ya da olmadığı) sorusunu ele almalıdır. Daha sonra Tractatus'u yorumlayanlar, metafiziğin kitaptaki varlığını ve kitaptaki önermelerin statüsünü sorgulamaya başladılar.

3) Saçma

Wittgenstein'in saçma kavramı 20. yüzyılın son on yılında yorumsal tartışmaların menteşesi haline gelmiştir. Dilin sınırlarının ötesinde olan saçma, aslında hiçbir şeyi resmedemeyen önermeler için kullanılan adlandırmadır. Wittgenstein geleneksel metafiziği bu alana yani saçma alanına yerleştirir. Wittgenstein orada (söylenenden ziyade) gösterilecek bir şey olduğunu söylüyor gibi görüldüğünden ve gerçekten de bunu mistik olarak nitelendirdiğinden, bu saçmalık alanında yaşayan şeyin ne olduğu sorusuyla ilgili bir ikilem ortaya çıkmaktadır. Tractatus'un geleneksel okumaları, farklı derecelerde rahatsızlıkla, söylenemez olanın, kelimelere dökülemeyenin, saçma olanın varlığını kabul etmiştir. Daha yeni okumalar, saçmayı tam da saçma olarak daha ciddiye alma eğilimindedir. Bu aynı zamanda Wittgenstein'in (TLP, 6.54)'teki sözlerini, ünlü merdiven metaforunu ciddiye almayı ve söylenebilen ile sadece gösterilebilen arasındaki ayrım da dahil olmak üzere Tractatus'un kendisini bir kenara atmayı gerektirir. Bu duruşa göre Tractatus, (metafizik, etik, estetik vb. gibi) tarif edilemez hakikatlere işaret etmez, ancak bizi bu tür ayartmalardan uzaklaştırmalıdır. Buna eşlik eden bir tartışma da bunun nasıl fark edilebileceği, ne anlama gelebileceği ve eğer varsa nasıl kullanılması gerektiği ile ilgilenmelidir.

Wittgenstein, hiçbir zaman Viyana Çevresi veya Mantıkçı Pozitivistler gibi katı ve rijit bir mevzide bulunmak istemez. O, daima ideolojilerden, gruplardan, siyasi cepheleden uzak kalmak isteyen bir insandır. Ray Monk'un biyografik eseri olan "Wittgenstein, Dahinin Görevi" adlı eserde düşünürün 20. yüzyıl ideolojilerinden ne denli çekindiği ve uzak kalmak için gösterdiği gayret ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Wittgenstein, Tanrı, mutlu yaşam, etik, estetik gibi konuları her ne kadar hakkında konuşulamayan olarak adlandırsa da Tractatus'ta ve özellikle Defterler'de parça parça değinmiştir. Bu nedenle TLP'nin etik okuması olarak

adlandırılan çalışmalar yayınlanmaya başlamıştır. Böyle bir okuma, ilk olarak, Wittgenstein'in *Tractatus*'un büyük bir kısmını kaplayan bir dünya-dili sistemi inşası girişiminde kendini bulur. İkinci olarak kitabın önsözünde ve üçüncü olarak da kapanış konuşmasında ve yayınlanmadan önce yayıncısı Ludwig von Ficker'e gönderdiği bir mektupta bu inşaya dair yaptığı bazı yorumlar arasındaki varsayılan ifadeler dayanmaktadır. Hepsi de *Tractatus*'un içeriğine dışsal olarak görülebilecek bu yerlerde Wittgenstein, kendi ifadesiyle felsefe sorunlarının nihai çözümünü içeren kitabın iç kısımları da dahil olmak üzere, önemli olan her şeyle ilgili olarak sessizlik vaaz eder. Etik bir pozisyon olarak görülebilecek olan, tarif edilemez olana verilen önemdir. Açıktır ki, yazarı tarafından yazılmış bir metnin içinde ve metin hakkında çelişkili görünen gerilimler yorumsal muammalara yol açmaktadır. Wittgenstein yorumcuları tarafından sıklıkla tartışılan bir başka konu daha vardır. Bu, erken ve geç dönem Wittgenstein düşüncesi arasındaki süreklilikle ilgilidir. Yine, standart yorumlar başlangıçta Wittgenstein'in düşüncesinin iki farklı aşaması arasında, aralarında gelişimsel bir süreklilik tespit etseler bile, açık bir kopuş algılamakta birleşmişlerdir. Yine, daha yeni yorumlar, daha sonraki Wittgenstein'da açıkça bulunan temel terapötik motivasyonun ilk Wittgenstein'a da atfedilmesi gerektiğini vurgulayarak bu anlayışa katılmamaktadırlar.

4) Temsil ve Tasvir

Wittgenstein, *Tractatus*'ta resim teorisine ilişkin önermeler ve o önermelerin alt önermeleri yoluyla genişçe malumat vermektedir. Resim teorisinde ilk göze çarpan kavram ikilisi "temsil" ve "tasvir" kavramlarıdır. Temsil kavramı Kant'a gönderme yapan bir kavram olarak bilirse de buradaki kullanımı daha özel bir mahiyet arz etmektedir. Temsil ve tasvir arasında bir ayrım vardır ve bu iki kavram Wittgenstein'in resim olmanın ne olduğuna dair anlayışının merkezinde yer alır.

Temsil etme: bir önermenin kendi anlamının resmi olabilmesi sayesinde anlamıyla kurduğu özsel bir ilişki olarak tanımlanır. Wittgenstein:

"Bir tümce, eski dile getirişlerle yeni bir anlam iletmelidir. Tümce bize bir olgu durumu iletir, öyleyse olgu durumuyla özünden bağlantılı olması gerekir. Bağlantı da işte, onun, onun mantıksal tasarımı olmasıdır. Tümce ancak bir tasarım olması kadarıyla bir şey söyler. Tümcede bir olgu durumu sanki denemek için oluşturulur. Düpedüz, bu tümcenin şu anlamı var, yerine bu tümce şu şu olgu durumunu ortaya koyuyor, denebilir. Bir ad bir şey yerine geçer, bir başkası da bir başka şey yerine, aralarında da bağlantılıdır, böylece canlı bir resim gibi- olgu bağlamını kurup ortaya koyarlar" (TLP, 4.03, 4.031, 4.0311).

Tasvir etme ise bir önermenin gerçekliğin (doğru ya da yanlış) resmi olabilmesi sayesinde gerçeklikle kurduğu içsel ve dolaylı bir ilişki olarak tanımlanır. Wittgenstein:

"Olduğu gibi olan, olgu, olgu bağlamlarının öyle var olmasıdır. Olgu bağlamı, nesnelerin (olanların, şeylerin) bir bağlantısıdır. Şey için özsel olan, bir olgu bağlamının oluşturucu ögesi olabilmektir. Mantıkta hiçbir şey rastlantısal değildir: şey olgu bağlamında yer alabiliyorsa, olgu bağlamının olanağının şeyde zaten önceden ayırt edilmiş olması gerekir. Sanki kendi başına var olabilen şeye, sonradan bir olgu durumu uygun düşseydi, bu bir rastlantıymış gibi görünebilirdi. Şeyler olgu bağlamlarının içinde yer alabiliyorsa, bu

onlarda zaten bulunmalıdır. (Mantıksal olan bir şey, yalnızca olanaklı olamaz. Mantık her bir olanağı ele alır, bütün olanaklar da onun olgularıdır.) Nasıl uzamsal nesnelere uzam dışında, zamansal olanlarını da zaman dışında hiçbir biçimde düşünemiyorsak, aynı şekilde, hiçbir nesneyi başka nesnelere bağlantı olanaklarının dışında düşünemeyiz. Nesneyi olgu bağlamının bağı içinde düşünebiliyorsam, onu bu bağın olanağı dışında düşünemem. Şey, bütün olanaklı olgu durumlarında yer alabilmesi bakımından bağımsızdır, ama bu bağımsızlık biçimi, olgu bağlamının karşılıklı bağıntıları içinde bulunmanın bir biçimi, bir bağıllık biçimidir. (Sözcüklerin, iki farklı tarzda, bir yalnız bir de tümce içinde ortaya çıkmaları, olanaksızdır” (TLP, 2, 2.01, 2. 011, 2. 012, 2. 0121, 2. 0122).

O halde bir önermenin anlamlılığı, o önermenin doğru ya da yanlış olmasından bağımsız olarak olası bir durumu temsil etmesinden ibarettir. Doğruluk, gerçekliğin doğru tasvir edilmesi, yanlışlık ise gerçekliğin yanlış tasvir edilmesi olarak anlaşılır. Dahası, “temsil etmek”, “tasvir etmek” için gerekli bir koşul olduğundan, bu iki rol gerçekliğin resmi olmanın her durumunda yer alır. Böylece Tractatus’ta bir resim olmanın genellikle varsayılandan daha karmaşık olduğu ortaya çıkar. Bu, bazı olası durumları temsil ederek gerçekliği doğru ya da yanlış tasvir etmekten ibarettir.

“Tasarım, gerçekliğin tasarımını, olgu bağlamlarının varolma ve varolmama olanaklarından birini ortaya koyarak kurar (TLP, 2.201).

Wittgenstein, bu önermede hem temsil eden hem de tasvir eden olarak iki kavramı aynı önerme içinde ortaya koyar. Bu nedenle, bu iki kavram açısından resim olmanın anlaşılması için ilginç ve önemli bir açıklamadır. Tractatus’ta yukarıda belirtilen ve ilgili açıklamalar temelinde, temsil etme, önerme tarafından uygulanan ve sayesinde anlamlı olduğu rol olarak anlaşılabilir. Bu rol, aşağıdaki tezlerle karakterize edilebilecek bir ilişkiyi doğurur ve dolayısıyla kısmen bu ilişkiden oluşur. Temsil, bir önerme ile onun anlamı, yani (olası) bir durum ya da durumların var olma olasılığı ya da var olmama olasılığı arasında bulunur (TLP, 2.201, 4.1). Bir önermenin anlamını, olası bir durumu ya da var olma olasılığını ve durumların var olmama olasılığını temsil ettiği her söylendiğinde, bu ifadelerin hepsinin bir önermenin temsil ettiği şey olduğu söylendiği için aynı varlığı temsil ettiğini kabul edilir. Her durum bir olası durumdur. Aynı durum, temsil bağlamında kullanıldıklarında durumların var olması ve durumların var olmaması için de geçerlidir. İş durumlarının varoluşunu ya da varolmayışını temsil etmek, sadece varoluş olasılığını ya da varolmayış olasılığını temsil etmektir.

Temsil şu olgular tarafından mümkün kılınmaktadır:

- Önermedeki isimler göndergelerinin yerine geçer.
- Önerme bir olgudur.
- Adlarının göndergelerine vekâlet etmesi ve olgusal doğası sayesinde önerme anlamını bir araya getirir.
- Önermenin biçimi tasvirin biçimidir, yani öğelerinin bağlantısının imkânı, temsil ettikleri nesnelere için aynı bağlantının imkânıyla özdeşir.

Wittgenstein, temsil etmeyi mümkün kılan şey, önermedeki isimlerin bazı basit nesnelere vekalet etmesi ya da vekil olarak hareket etmesi ve vekalet ettikleri nesnelere durum içinde birbirleriyle nasıl bir ilişki içinde durmaları gerektiğini gösteren belirli bir yapı içinde bulunmalarıdır. Önermenin anlamını bu şekilde inşa ettiği ya da bir araya getirdiği

söylenir. Ancak bu tek başına önermenin anlamını ya da bir durumu temsil etmesine izin veremez, çünkü bu durumun olasılığını açıklamaz. Bu nedenle Wittgenstein'ın temsil için gerekli bir koşul olarak, tasvir biçiminin önermenin temsil ettiği her neyse onu temsil ettiği tezine de ihtiyacı vardır. Tasvir biçimi bunu açıklayabilir çünkü önermenin yapısının imkânı olarak anlaşılır ki bu, önermenin isimlerinin temsil ettiği nesnelere için aynı yapının imkânı ile özdeşdir (TLP, 2.151). Temsil önermenin doğruluğundan ya da yanlışlığından bağımsız olarak gerçekleşir (TLP, 2.22). Bir önermenin doğru ya da yanlış olması temsil etmenin gerçekleşmesi için gerekli bir koşul değildir. Temsil, esasen önerme ile onun tarafından temsil edilen şey arasında var olan bir ilişkidir (TLP, 4.03).

Wittgenstein için bir önerme anlamını temsil etmekte başarısız olamaz. Gerçek bir önerme, tüm maddelerini yerine getiren bir önermedir ve bunları yerine getiren her şey mümkün bir durumu temsil eder. Buna karşılık, tasvir etme, önerme tarafından uygulanan ve sayesinde doğru ya da yanlış olduğu bir rol olarak ortaya çıkmaktadır. Bu da aşağıdaki tezlerle karakterize edilebilecek bir ilişkiyi doğurur ve dolayısıyla kısmen bu ilişkiden oluşur.

- a) Tasvir, bir önerme ile bir olgu ya da gerçeklik ya da dünya arasında bulunur. Tractatus'ta tasvirin bir önerme, bir resim ya da dil ile (sadece) mümkün olan bir şey arasında değil, olan bir şey arasında elde edildiği söylenir.
- b) Tasvir etme dolaylı bir ilişkidir: bir önermenin gerçekliği tasvir etmesi anlamını temsil etmesi adlarının göndergeleriyle eşgüdümlü olması ve anlamının gerçeklikle uyuşması ya da uyuşmaması yoluyla olur. Anlamının gerçeklikle uyuşması durumunda doğru, uyuşmaması durumunda ise yanlış olur.

Tasvir etme, bir önerme ile bir olgu arasında bulunan bir ilişki olsa da, ancak diğer ilişkilerin, yani bir durumun önerme tarafından temsil edilmesi ve önermenin isimlerinin göndergeleriyle eşgüdümlü olması sayesinde elde edilir. Bu ilişkiler bir kez elde edildiğinde, bir yanda önermenin temsil ettiği olası bir durum, diğer yanda ise konfigürasyonu gerçekten de durumun ne olduğunu belirleyen nesnelere kendileri vardır. Dolayısıyla önermenin temsil ettiği şey -anlamı- gerçeklikle uyuşabilir ya da uyuşmayabilir. Önerme gerçekliğin nasıl olabileceğini temsil eder ve gerçekliğin tam olarak temsil edildiği gibi olduğu ortaya çıkabilir ya da öyle olmadığı ortaya çıkabilir. Burada üçüncü bir olasılık yoktur. Anlamı gerçeklikle uyuştığında, önermenin onu doğru tasvir ettiği söylenir ve anlamı gerçeklikle uyuşmadığında, onu yanlış tasvir ettiği söylenir (2.17, 2.18). Bu nedenle tasvir etmek, iki belirlenmiş ilişkiye izin veren belirlenebilir bir ifade olarak çalışır: doğru tasvir etmek ve yanlış tasvir etmek. Dolayısıyla tasvir etmek dolaylıdır, çünkü anlamının temsili ve önermenin isimlerinin göndergeleriyle koordinasyonu yoluyla bir dolambaçlı yol sayesinde elde edilebilir ve bu anlamın gerçeklikle uyuşması ya da uyuşmaması sayesinde doğru ya da yanlış yaptığı söylenebilir.

Bir önermenin gerçekliği tasvir edebilmesi için şunlar gereklidir:

1. Önerme kendi anlamını, yani olası bir durumu temsil eder.
2. Önermenin isimleri göndergeleriyle eşgüdümlüdür. Bu iki koşulun gerekli olması, tasvirin dolaylı olmasından, yani bir önermenin anlamını temsil ederek ve önermenin isimlerini göndergelerine koordine ederek gerçekliği tasvir etmesinden kaynaklanır.

Wittgenstein'a göre bir önermenin anlamlı olup olmaması, o önermenin gerçeklikle olan ilişkisi minvalinde düşünülebilir. Önerme gerçeklikle uyumluysa doğru bir önermedir, gerçeklikle uyumlu değilse yanlış bir önermedir. Ama her iki durumda da önerme anlamlıdır. Önermenin anlamının gerçeklikle uyuşması ya da uyuşmamasının bu iki koşulun

sağlanmaması durumunda gerçekleşmeyeceğine ve bu iki koşulun sağlanması durumunda bunlardan birinin gerçekleşeceğine dikkat edin. Önermenin anlamının gerçeklikle uyuşmasının ya da uyuşmamasının belirlenebilir olarak alınan bir tasvir için gerekli bir koşul olmamasının, ancak anlamın gerçeklikle uyuşmasının doğru tasvir için gerekli bir koşul olmasının ve uyuşmamasının yanlış tasvir için gerekli bir koşul olmasının nedeni budur. Gerçekliği doğru tasvir etmek doğruluktan, yanlış tasvir etmek ise yanlışlıktan oluşur (TLP, 2.21, 2.222). Oysa yukarıda gösterildiği gibi, bir önermenin anlamının gerçeklikle uyuşması ve uyuşmaması, doğru tasvir etmenin ve yanlış tasvir etmenin içerdiği şeydir. Gerçekliğin doğru bir resmi olmak ve gerçekliğin yanlış bir resmi olmak, doğru olmak ve yanlış olmak ile eşdeğer olarak alınmaktadır. Doğru veya yanlış gerçeklik resmi olma fikirleri Wittgenstein tarafından gerçekliği doğru tasvir etme ve gerçekliği yanlış tasvir etme terimleriyle anlaşılır. Tasvir etme içsel bir ilişkidir (TLP, 4.014): doğru tasvir etme, gerçeklikte olan şey tasvir eden önermenin temsil ettiği şeyle özdeş olduğu anda otomatik olarak elde edilir ve yanlış tasvir etme, gerçeklikte olan şey tasvir eden önermenin temsil ettiği şeyin tersi olduğu anda otomatik olarak elde edilir. Wittgenstein'a göre bu iki nesnenin bu ilişki içinde birbirlerine dayanmamalarının düşünülemeyeceği iki yer ilişkisi bir iç ilişkidir (TLP, 4.123). Dolayısıyla bir iç bağıntı öyle bir bağıntıdır ki, bağıntılarının var olması ve bağıntının elde edilmemesi olanaksızdır. Wittgenstein'ın resim teorisinde temsil etme ve tasvir etme açısından olgu önerme ilişkisi "tasarım" olarak (TLP, 2. 221, 4.03, 4.031) numaralı önermelerde belirtilir.

5) Olgu Durumları

Wittgenstein'ın en çok bilinen kavramlarından bir diğeri de olgu durumlarıdır. Olgu durumları dünyanın ya da gerçekliğin resmi olarak (TLP)'de çokça zikredilir. Wittgenstein'ın kullanımlarına bakıldığında "anlamının resmi olma", "anlamını temsil etme" ya da "bir durum" olarak anladığı açıkça görülmektedir. Fakat aynı zamanda gerçekliğin bir resmi olmayı, gerçekliği, olguları ya da dünyayı tasvir etmek olarak anladığı da görülmektedir. Anlamının resmi olma ifadesini anlamını temsil etme ya da bir durumu temsil etme olarak anlamının bariz bir örneği (TLP, 4.03) ve (TLP, 4.031), numaralı ifadelerin birleşimidir. (TLP, 4.03)'te Wittgenstein, önermenin sadece bir anlama sahip olmadığını, aynı zamanda onun mantıksal resmi olması bakımından onu iletmeyi ya da aktarmayı başardığını söyler (4.03). Bir önerme eski ifadelerle yeni bir anlam iletmelidir. Önerme bir durumu iletir, bu yüzden esasen durumla bağlantılı olmalıdır. Bağlantı sadece onun mantıksal resmi olmasıdır. Şimdi, anlamının bir resmi olmak ne demektir? Wittgenstein'a göre onu temsil etmek demektir. Önermede bir durum, olduğu gibi, deney yoluyla bir araya getirilir. Bu önermenin şöyle şöyle bir anlamı vardır yerine, basitçe bu önerme şöyle şöyle bir durumu temsil eder diyebiliriz. Dolayısıyla, yalnızca resim olmanın bazen anlamının resmi olma olarak anlaşıldığı değil, aynı zamanda bu fikrin anlamını temsil etme açısından anlaşıldığı da oldukça açıktır. Gerçekliğin resmi olma durumunun tasvir etme olarak anlaşılır. Wittgenstein, (TLP, 2.1)'de kendimize gerçeklerin resimlerini yaparız der ve (TLP, 2.12)'de resim gerçekliğin bir modelidir der.

Wittgenstein, "bir resmin resim olabilmesi için, bir gerçeğin tasvir ettiği şeyle ortak bir yönünün olması gerekir" (TLP, 2.161) demektir. Birinin diğerinin resmi olabilmesi için, bir resimde ve resmin tasvir ettiği şeyde özdeş bir şey olmalıdır (TLP, 2.17). Bir resmin gerçekliği, doğru ya da yanlış, tasvir edebilmesi için gerçeklikle ortak bir noktaya sahip olması gereken şey, resmin tasvir biçimidir (TLP, 2.171). Bir resim, biçimine sahip olduğu herhangi bir gerçekliği tasvir edebilir. Uzamsal bir resim uzamsal herhangi bir şeyi, renkli bir resim renkli herhangi bir şeyi betimleyebilir. Dolayısıyla, Wittgenstein için resim olmak aynı zamanda gerçekliğin resmi olmak ya da olguların resmi olmak olarak anlaşılır ve bu da gerçekliği betimlemek ya da bir olguyu betimlemek olarak anlaşılır. Dolayısıyla, sonuç olarak, Tractatus'ta resim olmanın ne anlama geldiğini anlamak söz konusu olduğunda,

dikkate almamız gereken iki farklı şey vardır. Birincisi anlamının resmi olmanın ne anlama geldiği, ikincisi ise gerçekliğin resmi olmanın ne anlama geldiğidir.

“Olgular, bir bakıma, dünyanın asıl oluşturucu öğeleridir. Dünya demek, bütün olguların toplamı demektir. Ancak biz tek tek olguları toplayarak dünyayı elde ediyor değiliz. Bu zaten olanaklı olmadığı gibi, böyle bir hareket noktası almak da yanlış olurdu. Tersine biz dünyanın yapısından, bütünden hareket etmeliyiz, yani olguların bütününden. Çünkü olguların bütünü, durum olanı ve aynı zamanda durum olmayan her şeyi belirler. Var olmamayı belirleyen var olmadır. Buna göre bir şeyin var olmasından söz ettiğimiz gibi, bir şeyin var olmayışından da söz edebiliriz. Wittgenstein, şey-durumları yani olgu durumlarının var olmasını olumlu bir olgu, var olmamasını ise olumsuz bir olgu diye adlandırır. Olumsuz olgu, olgunun var olmayışdır, daha doğrusu bu var olmayışın resmidir (Soykan, 2016, s. 45).

Buna göre, Wittgenstein duyusunun resmi olmayı duyusunu ya da olası bir durumu, temsil etmek, gerçekliğin resmi olmayı ise gerçekliği ya da bir olguyu betimlemek olarak anlamaktadır. Dahası, yukarıda ayırım hakkında gösterilenler göz önüne alındığında, anlamının resmi olmak ve gerçekliğin resmi olmak eşanlamlı ifadeler olmayabilir. Bir önermenin, gerçekliğin resmi olmaksızın olası bir durumu temsil etmesi bakımından anlamının resmi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, gerçekliğin bir resmi olabilmesi için, anlamının bir resmi olması gerekir, çünkü anlamını temsil etmesi gerçekliği tasvir etmesi için gerekli bir koşuldur.

Sonuç

Wittgenstein'in Tractatus Logico-Philosophicus dönemi farklı adlandırmalara sahiptir. Kimi Wittgenstein araştırmacıları “ilk dönem” kimi araştırmacılar ise “anlamın resim kuramı” dönemi olarak adlandırmaktadır. Wittgenstein, Tractatus dönemi felsefesinde resim olmaklık, anlamlılık, doğruluk ve yanlışlık gibi tekabülüyet sorunlarını genişçe ele almaktadır. Tractatus'ta bir önermenin olgu durumunu resmetmesi aşamasında iki farklı görevi ifa ettiği görülmüştür: temsil etmek ve tasvir etmek. Düşünür temsil etmeyi, tasvir etmeden ayırmaya, temsil ile tasvir arasındaki anlamsal ve mahiyet farkını ortaya koymaya çalışmıştır. Temsil etmenin bir önermenin doğru ya da yanlış olmasından bağımsız olarak anlamıyla (olası bir durum) olan özsel ilişkisi olarak anlaşıldığını, tasvir etmenin ise bir önermenin gerçeklikle ya da bir olguyla olan dolaylı ve içsel ilişkisi olarak tanımlanabilir. Ayrıca tasvir etmenin de ikiye ayrıldığı belirtmemiz gerekmektedir. Birincisi doğru tasvir etme durumudur. İkincisi ise yanlış tasvir etme durumudur. Wittgenstein'a göre temsil etme tasvir etmeyi de içeren bir ön koşuldur. Düşünür, bir önermenin anlamlı olma koşulunu, o önermenin, olgunun mantıksal bir resmi olması koşuluna bağlar. Bu koşul özü itibarıyla temsil etme koşuludur. Burada dikkat edilmesi gereken husus Wittgenstein'ın 'bir önermenin doğruluğundan o önermenin gerçekliği doğru bir şekilde betimlemesini, bir önermenin yanlışlığından ise o önermenin gerçekliği yanlış bir şekilde betimlemesini anladığı görülmektedir. Başka bir deyişle, Wittgenstein için bir önerme ancak ve ancak gerçekliğin doğru bir tasviri ise doğrudur. Ters durumda ise yanlıştır. Bir önerme ancak ve ancak temsil ettiği olası durum gerçeklikle uyuyorsa veya uyuşmuyorsa gerçekliğin doğru veya yanlış bir tasviridir. Wittgenstein, düşüncesinin bu evresinde hakikati önermenin olgu durumlarıyla tekabüliyeti olarak görür. Burada düşünürün tekabüliyet ile kast ettiği gerçekliği doğru bir şekilde tasvir etmesi ve aynı zamanda içsel bir tatmin sağlamasıdır. Gerçekliğin bir resmi olmak, onu tasvir etmek anlamında anlaşıldığından ve olası bir durumu temsil etmek gerçekliği tasvir etmek için

gerekli bir koşul olduğundan, gerçekliği tasvir etmenin her durumunun hem temsil etmeyi hem de tasvir etmeyi içeren karmaşık bir olgu olduğu sonucu çıkar. Yani gerçekliği tasvir etmenin her durumu, bir önermenin olası bir durumu temsil ederek bazı gerçekleri doğru ya da yanlış tasvir ettiği bir durumdur. Ayrıntılarda, gerçekliğin resmi olmanın, bir durumu temsil ederek onu doğru bir şekilde tasvir etmek ya da etmemekten ibaret olduğu görüşü şematik olarak özetlenebilir. Bu bir dikdörtgendir önermesi dikdörtgen şekline gönderimde bulunuyor ve önerme ile şekil birbirini doğruluyorsa bu önerme doğrudur ve önerme gerçekliği resmetmektedir. Bu durumda, tasvir ilişkisi doğrudur: yalnızca bir olasılığı temsil etmez, temsil ettiği ve durum olduğunu söylediği şeyin gerçekte bir karşılığı olduğu ortaya çıkar. Böylece, gerçekliği doğru bir şekilde tasvir ettiği ortaya çıkar ve Wittgenstein'a göre doğruluk budur. Bir başka nokta ise tasvir edilen olgu durumun varlığını veya durumsal devamlılığını zamansal olarak devam ettirmesidir. Bu durum bir zincirin halkaları gibi birbiriyle ilişkili olan olgu durumlarının devamı ve süreğenliğidir.

Kaynakça

- Altınörs, A. (2015). *Dil felsefesi tartışmaları, Platon'dan Chomsky'ye*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Altuğ, T. (2013). *Dile gelen felsefe*. Yapı Kredi Bankası Yayınları.
- Badiou, A. (2022). *Wittgenstein'in anti-felsefesi*. (Çev. Melis Aktaş). Ketebe Yayınları
- Child, W. (2024). *Wittgenstein*. (Çev. Emrah Günok). Alfa Yayınları.
- Erdem, H. S. (2007). *Wittgenstein, dilin yörüngesinde felsefe*. Bilge Adam Yayınları.
- Hadot, P. (2011). *Wittgenstein ve dilin sınırları*. (Çev. Murat Erşen). Doğubatu Yayınları.
- Özcan, Z. (2014). *Dil felsefesi 1, (mantıkçı paradigma)*. Sentez Yayıncılık.
- Soykan, Ö. N. (2016). *Felsefe ve dil, wittgenstein üstüne bir araştırma*. Bilgi Kültür Sanat Yayınları.
- Soykan, Ö. N. (2016). *Wittgenstein, yaşamı, felsefesi, yapıtları*. Bilgi Kültür Sanat Yayınları.
- Stanford encyclopedia of philosophy, *Ludwig wittgenstein*, Erişim Tarihi: 01.02. 2024 <https://plato.stanford.edu/entries/wittgenstein>.
- Utku, A. (2014). *Ludwig Wittgenstein, erken döneminde dilin sınırları ve felsefe*. Doğubatu Yayınları.
- Wittgenstein, L. (2004). *Estetik, ruhbilim, dinsel inanç üstüne dersler ile söyleşiler*. (Çev. Abdulbaki Güçlü). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Wittgenstein, L. (2006). *Felsefi soruşturmalar* (Çev. Deniz Kanıt). Totem Yayıncılık.
- Wittgenstein, L. (2011). *Mavi kitap kahverengi kitap*. (Çev. Doğan Şahiner). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Wittgenstein, L. (2013). *Kesinlik Üstüne, kültür ve değer*. (Çev. Doğan Şahiner). Metis Yayınları.
- Wittgenstein, L. (2013). *Tractatus logico-philosophicus*. (Çev. Oruç Aruoba). Metis Yayınları.
- Wittgenstein, L. (2017). *Defterler*. (Çev. Ali Utku). Doğubatu Yayınları.
- Wittgenstein, L. (2019). *Zettel*. (Çev. Doğan Şahiner). Fol Yayınları.
- Wittgenstein, L. (2022). *Renkler üzerine düşünceler*. (Çev. İlyas Altuner, Fatih Özkan). Hece Yayınları.
- Rosenberg, J. F. (1968). "Wittgenstein's theory of language as picture", *American philosophical quarterly*, Vol. 5, No. 1, s. 18-30.

Extended Summary

Josef Johann Ludwig Wittgenstein (26 April 1889-29 April 1951) was one of the most important thinkers of the 20th century. Kant turned the world of philosophy upside down with his three critiques, stating that the subjects of metaphysics are outside the world of human experience and therefore cannot be known. The

exclusion of metaphysics from the field of knowledge led to the deconstruction of the philosophical tradition up to Kant and the beginning of a new way of doing philosophy. Gottlob Frege (1848-1925) succeeded in drawing attention to language and was instrumental in the birth of a new way of doing philosophy called the philosophy of language. In the first period of philosophy in which Frege's intellectual weight is felt, Wittgenstein endeavours to explain the relationship between world-thought and language. Wittgenstein wrote *Tractatus Logico-Philosophicus* with the aim of solving the problems of philosophy, which had been going on for centuries and could not be agreed upon, and to relieve philosophers and society. According to the philosopher, the problems of philosophy are either absurd, that is, they are outside the realm of phenomena, not subject to experience, or they are problems of language. If it is a metaphysical proposition that is outside of experience and has no factual aspect, it is absurd. If it is a problem of language, it can be solved by analysing the relationship between language and reality. The thinker develops a theory to solve this problem: the picture theory of meaning. In his philosophy of the *Tractatus* period, Wittgenstein deals extensively with the problems of correspondence such as picturesqueness, meaningfulness, truth and falsity. In the *Tractatus*, a proposition is seen to fulfil two different tasks in the process of picturing the state of affairs: representing and depicting. The thinker tried to distinguish representation from description and to reveal the semantic and substantive difference between representation and description. Representation is understood as the essential relation of a proposition to its meaning (a possible situation), regardless of whether it is true or false, while depiction can be defined as the indirect and internal relation of a proposition to reality or a phenomenon. It should also be noted that description is also divided into two. The first is correct description. The second is false representation. According to Wittgenstein, representation is a prerequisite that also includes description. The thinker links the condition for a proposition to be meaningful to the condition that the proposition is a logical picture of the phenomenon. This condition is essentially a condition of representation. The point to be noted here is that Wittgenstein understands the truth of a proposition to mean that it describes reality correctly, and the falsity of a proposition to mean that it describes reality incorrectly. In other words, for Wittgenstein, a proposition is true if and only if it is an accurate description of reality. On the contrary, it is false. A proposition is a true or false description of reality if and only if the possible state of affairs it represents agrees or disagrees with reality. At this stage of his thought, Wittgenstein sees truth as the correspondence of a proposition with the states of affairs. What the thinker means by correspondence here is that it accurately depicts reality and at the same time provides an inner satisfaction. Since being a picture of reality is understood in the sense of depicting it, and representing a possible state of affairs is a necessary condition for depicting reality, it follows that each state of depicting reality is a complex phenomenon involving both representation and depiction. That is to say, every case of describing reality is a case in which a proposition represents a possible state of affairs and thus describes some facts either correctly or incorrectly. In the details, the view that being a picture of reality consists in representing a situation and describing it accurately or not can be schematically summarised. If the proposition *This is a rectangle* refers to the shape of a rectangle, and if the proposition and the shape confirm each other, then the proposition is true and the proposition depicts reality. In this case, the description relation is true: it does not merely represent a possibility, but what it represents and says is the case turns out to have a counterpart in reality. Thus, it turns out that it accurately depicts reality, and according to Wittgenstein, this is truth. Another point is that the depicted phenomenon continues its existence or situational continuity temporally. This situation is the continuation and continuity of factual situations that are related to each other like the links of a chain.

